

Mistr Jan z Borotína

Martin Weis

Když doznělo řinčení zbraní neblahých husitských válek, nastal čas jednání zneprátelených stran, jejichž výsledkem byla basilejská kompaktáta. Ta měla své obhájce i odpůrce.

Jedním z horlivých odpůrců kompaktát byl i františkánský mnich Jan Kapistrán, který byl do Čech vyslán papežem Mikulášem V. poté, co ztroskotalo diplomatické jednání mezi zemským správcem Jiřím z Poděbrad a papežským stolcem.¹

Brzy po svém příchodu na Moravu získává Jan Kapistrán své věrné posluchače, a to zvláště v Olomouci. Volený kališnický arcibiskup Mistr Jan Rokycana reaguje na vystupování Kapistrána dopisem roku 1451, ve kterém vyzývá misionáře k učené disputaci.²

Jan Kapistrán učenou disputaci odmítá s tím, že rozhodčím ve věcech víry je učitelský úřad církve, jehož hlavou je římský biskup. Posléze odchází z Moravy do Českého Krumlova pod ochranu mocného pána z Rožmberka. Odtud je ale vyhoštěn na nátlak Rokycany z příkazu zemského správce Jiřího z Poděbrad. Odebírá se proto do západních Čech, kde v Mostě píše svou proslulou apologii proti Rokycanovi.³

Do tohoto období spadá i list Mistra Jana z Borotína, ve kterém obhajuje laický kalich proti Kapistránovi.⁴

1. Papežský legát kardinál Carvajal se v Praze setkal se strohým odmítnutím, ba dokonce i vyhrožováním, když mu bylo ústy Petra z Mladenovic sděleno: „Pane legáte, nepotvrdíte-li nám přijímání pod obojí a Rokycanu za arcibiskupa, dříve než přijdete do Říma, uslyšíte divné věci o tomto království.“ Srov. F. HREJSA, *Dějiny křesťanství v Československu*, Praha, Husova československá evangelická fakulta bohoslovecká 1948, s. 65.
2. Mistr Jan Rokycana v tomto listu píše, že se doslechl o Kapistránově napadání přijímání pod obojí způsobou pro laiky a že on, Rokycana, který hájí laického kalicha před sněmem basilejským, bude v disputaci jej obhajovat i proti Kapistránovi. Srov. J. KUBALÍK, *Zápas o pojetí církve*, Praha, Ústřední církevní nakladatelství 1987, s. 56.
3. Jan Kapistrán nazývá Rokycanu netvorem a nejnešťastnějším ze všech lidí – tato slova byla u jinak pokorného řeholníka odezvou na propagační letáky, které o Kapistránovi nechal rozšiřovat Rokycana a ve kterých Jana Kapistrána nazýval svůdcem a Antikristem. Srov. J. KUBALÍK, *Zápas o pojetí církve*, s. 57.
4. „Pozdrav a abychom spasitelně jednali i učili! Prosim tě, nábožný a v Kristu milý bratře, abys tento můj list v lásce přijal, se svatou trpělivostí přečetl, a zdravou myslí o něm přemýšlel, jakož se sluší na moudrého člověka. Nemám ti zajisté v úmyslu tobě vyčítati nebo v zehnáni tvých či v obětích urážeti, ale chci očím tvého smýšlení předestříti to, co se o tobě v Čechách soudí od lidí tvé skutky pozorujících, tvé učení poslechnuvších, abys snad pochopil, zdali vše, co učíš, mluvíš nebo tordíš, je správné nebo pohoršlivé ke skáze tvé i jiných jako stvořeno...“ Po tomto vlídném oslovení Mistr Jan z Borotína píše, že se doslechl, kterak on, Jan Kapistrán, odsuzuje přijímání pod obojí způsobou a obhajuje jej dovolávaje se učení apoštolského i sněmu basilejského. Obviňuje dokonce i Jana Kapistrána z poblouznění myslí: „...prý na tobě spatřují známky blouznění, poněvadž máš ve zvyku křičeti a jiné k povyku povzbuzovati. Praví se totiž o tobě, žeš prohodil: Jestliže se mi dokáže pravost přijímání pod obojí, chci abych shořel. Doufám, že by se ti dostatečně dokázalo, přejš-li si. A přece, nežádá žádný člověk rozumný, aby shořel, ale spíše aby žil, pokání činil, za své falešné a záhubné učení, a jestliže z tebe vyšlo, aby ses, jakž sluší, obrátil k lepšímu...“ Závěrem svého dopisu prosí: „Jestliže jsem psal něco zcestného, sluch urážejícího, nechať odpustí muž nábožný a rozvážný. Učitel svých Jan Borotín.“ Srov. R. CIKHART, *Sedlčansko, Sedlecko, Voticko*, Praha, 1925.

Mistr Jan z Borotína se narodil v roce 1378 v Borotíně na panství pánů z Landštejna. Některé starší historické prameny zaměňují Mistra Jana za Jana z Landštejna a na Borotíně, který byl též akademicky vzdělán na pražské univerzitě.⁵

M. Jan z Borotína pravděpodobně pocházel z některého bohatšího selského rodu. Záhy odchází studovat do Prahy a po absolvování partikulárních studií se zapisuje jako student svobodných umění na pražské univerzitě, kde také roku 1400 dosahuje hodnosti bakaláře. Roku 1410 se stává mistrem svobodných umění a poté studuje na lékařské fakultě.⁶

Do užšího kontaktu s M. Janem Husem přišel již jako student a záhy se stal horlivým obdivovatelem betlémského kazatele. Zřejmě již před rokem 1400 byl pro M. Jana Husa víc než jen pouhý student, kolega či obdivovatel. 27. března 1400 se totiž M. Jan Hus spolu s Kunešem z Heřmanic za něj zaručuje. V roce mučednické smrti svého dobrodince se M. Jan z Borotína stává správcem školy v Praze na Zderaze.

Bylo mnoho příčin, které vedly k vystoupení M. Jana Husa a následným tragickým událostem. Všechny jsou s dostatek známe z děl věhlasných historiků. Všichni tito učenci, včetně katolických, připouštějí, že období přelomu 14. a 15. století bylo plné zlořádů jak v církevní, tak i světské oblasti. Reformní hnutí v Českém království, podnícené Janem Milíčem a Matějem z Janova, vyvrcholilo v činnosti M. Jana Husa. Bohužel, vlivem viklefistického učení, které k nám proniklo na konci 14. stol., reformní snahy reprezentované postavou Mistra Jana Husa se stávaly stále víc a víc radikálnější. Postupně se M. Jan Hus dostává do konfliktu nejen s představiteli církevní moci, ale rozchází se i s některými přáteli z řad akademické obce univerzity.⁷

Jak na vzniklou situaci reagoval M. Jan z Borotína? Staví se do řad obhájců betlémského kazatele a po říjnu 1412 doprovází M. Jana Husa na jih Čech, kde měl přátele.⁸

5. Jan z Borotína (Landštejna) byl synem Mikuláše z Landštejna (který se psal též i z Borotína) a mladším bratrem Heřmana z Landštejna, jinde i z Borotína. Z jeho života jsou známa tato data: Roku 1408 spolu s Příbíkem z Hůzně, Hrochem z Podvekl, Michalem z Drnovic a Petrem de Valentia vydal ke spálení knihy Viklefa, 12. srpna 1410 po smrti faráře Tomáše podával se svým starším bratrem Heřmanem a otcem za faráře do Kostelce oltářníka Tomáše od kostela P. Marie na Starém Městě Pražském, 25. června 1410 je dán pražským arcibiskupem do klatby, protože se odvolal proti jeho výroku ke vzdoropapeži, 2. září 1415 přivěsil se svým bratrem Heřmanem pečeť na stížný list českých stavů Kostnickému koncilu, roku 1419 se svým bratrem Heřmanem je ve volném vojenském spolku s Táboři a 7. června 1421 podepisuje na zemském sněmu v Čáslavi žalobu proti králi Zikmundovi, umírá bezdětný – datum smrti není přesně známo. Srov. *Libri confirmationum* IA, 32, *Libri erectionum* V, 621, 118, *Libri erectionum* III, 224–226, a A. MOLNÁR, *Husitské manifesty*, Praha, Odeon 1980.
6. Mistr Jan Hus jej roku 1411 tituluje „*preclarus medicus*“, srov. M. Jan Hus, *Quodlibet: 1411*, ed. V. Flajšhaus, Praha, Václav Flajšhaus 1938.
7. V té době bývalý přítel M. Jana Husa Štěpán z Pálče spolu se Stanislavem ze Znojma dosáhl toho, že královým jménem bylo odsouzeno Viklefovo učení a jeho zastáncům se hrozilo tvrdým postihem.
8. Nejdříve pobýval M. Jan Hus na faře v Milíčíně (z Milíčína pocházel Mistr Mikoláš, mladší kazatel v Betlémské kapli) a pak se ubytoval na Kozím Hrádku nedaleko Tábora. Odtud vycházel i do rodiště M. Jana z Borotína, častým hostem býval na tvrzi v Liderovicích, odkud pocházel i proslulý zeman Petr Aksamit z Liderovic, hejtmán bratrských rot v Košicích na Slovensku. Pravděpodobně osobně navštívil i pány z Landštejna, kteří byli sezením na Borotíně, neboť jejich podpisy jsou umístěny na čelném místě stížného listu české šlechty Kostnickému koncilu. Srov. R. E. CIKHART, *Historický místopis Borotína*, Praha, Spolek rodáků a přátel Borotína a okolí 1946, a *Jihočeský sborník historický*, roč. 20, 1951.

Později M. Jan Hus přešel pod ochranu pana Welfa z Lažan na jeho hrad Krakovec u Rakovníka. Odtud se také vydává na cestu do Kostnice, aby na všeobecném sněmu obhájil své učení. Leč koncil žádal, aby se Hus sklonil před jeho autoritou, což tento z ohledu na své přátele a celoživotní snahy odmítl. Důsledek tohoto Husova kroku je znám – planoucí hranice 6. července 1415. Svou hrdinskou smrtí podepřel M. Jan Hus účinnost svého odkazu v Čechách, kde se zvedl mohutný odpor proti Kostnickému koncilu. Husova smrt neznamenalala konec, nýbrž začátek hnutí, spíše revoluce, ke které Hus položil nechtěně myšlenkové základy. Hybnou silou dalšího vývoje se stala revoluční hesla jako požadavek laického kalicha, zrušení světského panování kněží a svobodné hlásání slova Božího. Bohužel ani jméno a ideje M. Jana Husa nové revoluční hnutí nedokázalo udržet pohromadě a dochází k jeho rozdělení na čtyři hlavní strany, které po smrti krále Václava IV. se vzájemně spojují proti vnějšímu nepříteli, ale také navzájem proti sobě bojují.

V době stranických zápasů mezi stoupenci kalicha se Mistr Jan z Borotína hlásil k nejmírnější straně reprezentované postavou Mistra Jana z Příbrami. Roku 1430 byl examinátorem při mistrovských zkouškách Jana Rokycany. Když ale roku 1435 došlo k volbě Jana Rokycany pražským arcibiskupem, staví se vůči němu do opozice.⁹

Poté co přijel do Čech papežský legát Jan Carvajal a kazatel Jan Kapistrán, staví se na stranu Rokycany a svým listem obhájuje platnost basilejských kompaktát. Roku 1432 se Mistr Jan z Borotína stává děkanem fakulty svobodných umění a působí na pražské univerzitě do roku 1454, jak dosvědčuje zápis jeho přednášek nejmenovaným studentem.¹⁰

Dále se o mistru Janu z Borotína nenachází žádný materiál, až jeho závěť z roku 1458. Předpokládá se, že v těchto letech již na univerzitě nepůsobil a žil v ústraní.

9. Názor strany Jana z Příbrami vyjádřil k volbě Rokycany arcibiskupem Mistr Jan z Borotína veršovaným listem, v němž vytýká, že provedená volba nebyla kanonická, ba že ani jeho volitelé jej a klérus jemu svěřený nezaopatřili. Varoval tímto listem, že volbou Rokycany může dojít k dalšímu rozštěpení církve a k následným válkám.

10. Jako děkan fakulty měl plat přírčen na vsi Kozmicích u Chýnova, ve své závěti z roku 1458 jej odkazuje koleji národa českého. Kolej se tohoto odkazu ujala roku 1473.